

Ventspils apstiprina jauno ārvalstu tiešo investīciju piesaistes stratēģiju

Ventspils ir publicējusi stratēģijas dokumentu, iezīmējot pilsētas jauno ārvalstu tiešo investīciju piesaistes stratēģiju. Šeit stratēģija izklāstīta saistībā ar investīciju ienākšanu Eiropā un investīciju ietekmi uz pilsētām.

NextGen Microcities projekta mērķis ir izstrādāt parauga modeli citām Eiropas mazajām pilsētām, palīdzēt tām pāriet no postindustriālas ekonomikas uz digitālu ekonomiku, tādējādi vairojot labklājību un radot jaunas darbavietas. Viena no plānotajām projekta aktivitātēm ir izstrādāt un pārbaudīt ārvalstu tiešo investīciju piesaistes stratēģiju divās projekta vadošajās pilsētās: Ventspilī un Valmierā. Ventspils ir publicējusi stratēģijas dokumentu, iezīmējot tās jauno ārvalstu tiešo investīciju piesaistes stratēģiju; šajā rakstā tā ir izklāstīta saistībā ar ārvalstu tiešo investīciju ieplūdi Eiropā un to ietekmi uz pilsētām.

Kas ir ārvalstu tiešās investīcijas?

Ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) ir kādas valsts uzņēmuma vai privātpersonas investīcijas citā valstī esošā uzņēmējdarbībā. Parasti ĀTI ir, kad investors nodibina uzņēmējdarbību ārvalstīs vai iegādājas aktīvus starptautiskā uzņēmumā. Tātad tā nav komercdarbība; runa ir par biznesa organizāciju aktīvu iegādi. Ārvalstu tiešo investīciju galvenā iezīme ir tas, ka to rezultātā tiek iegūta faktiskā kontrole vai vismaz nozīmīga ietekme ārvalstu uzņēmuma pārvaldē. Bieži vien ārvalstu tiešās investīcijas ietver vairāk nekā tikai investīcijas kapitālā. Tās var ietvert arī vadības pakalpojumus vai tehnoloģijas, tāpat arī zināšanas, kas sniedz plašāku pozitīvu ietekmi, jo uzlabo konkrētā uzņēmuma un tā piegādes ķēdes cilvēkkapitālu, kā arī pētniecību un attīstību. Tādējādi ĀTI ir tieša ietekme uz darbavietu radīšanu un ekonomisko izaugsmi, jo tās sniedz ekonomiskos papildu ieguvumus un pievienoto vērtību attiecīgajā teritorijā. Šī iemesla dēļ pilsētām ir tik būtiski piesaistīt ĀTI.

Primāri ārvalstu uzņēmumu lēmumu par vietas izvēli ietekmē to investīciju mērķi:

- Uz tirgu orientētas ĀTI. Uzņēmumiem, kas vēlas izmantot vietējā vai tuvējo tirgu biznesa iespējas un izvēlas vietu, kas piedāvā piekļuvi nozīmīgam tirgum par zemākajām tirdzniecības un transporta izmaksām.
- Uz rentabilitāti orientētas ĀTI. Uzņēmumiem, kas vēlas uzlabot ražīgumu, veicot produkcijas dažādošanu, lai izmantotu dažādu veidu mērķfinansējumu

un citus ĀTI piesaistes faktoros, piemēram, atvieglojumus investoriem, ekonomikas politiku un tirgus struktūras.

- Uz resursiem orientētas ĀTI. Uzņēmumiem, kas vēlas dislocēties ārvalstu tirgos, lai nodrošinātu piekļuvi tādiem būtiskiem resursiem kā cilvēkkapitāls, tehnoloģijas un dabas resursi.
- Stratēģiskās ĀTI. Uzņēmumiem, kuru stratēģiskie mērķi ir stiprināt vai uzlabot ilgtermiņa globālo konkurētspēju.

Visos četros gadījumos uzņēmumi, kas vēlas ieguldīt citās valstīs vai reģionos, meklē stratēģisku piekļuvi vai līdzekļus, kas ļautu gūt labumu no šīm investīcijām un garantētu izaugsmes potenciālu virs vidusmēra. Tāpēc pilsētām, kuras nevar piedāvāt infrastruktūru, kvalificētu cilvēkkapitālu, dabas vai uzņēmējdarbības aktīvus u.c., ir grūtības piesaistīt ĀTI.

ĀTI Eiropā un to ietekme uz pilsētām

Eiropa tik tiešām ir spēcīgs spēlētājs ārvalstu tiešo investīciju piesaistes jomā pasaulē, un tā saņem kapitālieguldījumus no daudzām pasaules valstīm. Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem 2018. gadā ĀTI kopējais apmērs bija 7,2 miljardi eiro, un tās veidoja 45% no Eiropas Savienības (ES) iekšzemes kopprodukta (IKP). Nesena EY pētījums* atklāj, ka 2019. gadā Eiropā tika izsludināti 6412 ĀTI projekti, kas bija par 0,9% vairāk nekā 2018. gadā. Īpaši ievērojamas investīcijas bija Francijā un Spānijā. Tomēr sakarā ar globālo tirdzniecības saspīlējumu, neskaidrībām Brexit sakarā un palēnināto ekonomisko izaugsmi investīcijas visā Eiropā pieauga tikai nedaudz. Ņemot vērā tikai izsludinātos ĀTI projektus, 2019. gads bija otrs labākais vēsturē, atpaliekot no 2017. gada. Taču tad COVID-19 izplatība apturēja projektu realizāciju, un 2020. gada prognozes šobrīd ir neskaidras.

ĀTI atjaunošanās tempu joprojām ir grūti prognozēt, jo investīciju apjoms ir atkarīgs arī no atgūšanās tempiem reģionos, no kuriem Eiropā ieplūst ārvalstu tiešās investīcijas, sākot jau ar pašu Eiropu. Ilgstoša recesija Eiropā patiešām būtiski ietekmētu ĀTI, ņemot vērā, ka laika posmā no 2015. līdz 2019. gadam 52% investīciju Eiropā bija no Eiropas uzņēmumiem. Taču dažas valstis ir īpaši atkarīgas no Amerikas Savienotajām Valstīm (ASV), piemēram, Īrija, kur 40% privāto sektoru ir saistīti ar ASV uzņēmumiem. Kopumā ārvalstu uzņēmumi (gan Eiropas, gan citu valstu) veido trīs procentus no kopējā uzņēmumu skaita, bet 18% no kopējās nodarbinātības, tādējādi veidojot neproporcionāli lielu ietekmi uz Eiropas ekonomiku.

Divas vadošās Eiropas ĀTI nozares pēc projektu skaita atspoguļo Eiropas šībrīža digitalizācijas apmērus un daudzpusīgumu. Visvairāk ĀTI 2019. gadā piesaistīja digitālo un biznesa pakalpojumu nozares, kopā veidojot 31% no jaunajiem projektiem un 24% no jaunizveidotajām darbavietām.

Attiecībā uz ražošanu COVID-19 krīze ļoti smagi skārusi transporta nozari (t.sk. autobūve un aviācija), ķīmikāliju un plastmasas, mehānismu un rūpniecības iekārtu nozares, kā arī lauksaimniecības un pārtikas nozari. Salīdzinājumā farmācijas un medicīnas aprīkojuma nozares šajā pašā krīzē ir noturīgākas.

Taču mēs nerunājam tikai par kopējo investīciju apjomu vai projektu daudzumu; jautājums galvenokārt ir, kā šie apjomi ir sadalīti starp Eiropas valstīm un to ietvaros. Investori meklē iespēju kopumu, kas ietver cilvēkus, intelektuālās spējas, tirgus un izcilu infrastruktūru (fizisko, sociālo, juridisko). Tāpat arī ĀTI veiksmes pamatā ir spožāko un labāko talantu pieejamība.

Labklājība Eiropā nav sadalīta vienmērīgi, un visās valstīs nav vienādi izaugsmes rādītāji. ĀTI saņēmēju augšgalā dominē tādas valstis kā Apvienotā Karaliste,

Francija, Vācija, Spānija un Nīderlande. Šo valstu lielo pilsētu ekonomika pieaug divreiz ātrāk nekā visas valsts ekonomika kopumā. Lielās pilsētas piedāvā pievilcīgāku vidi ĀTI nekā nelielās vai mazās pilsētas. Vienas un tās pašas 10-15 lielās pilsētas gadu no gada ieņem pirmās vietas ĀTI saņēmēju topā Eiropā.

Tajā pašā laikā pēdējo dažu gadu laikā arvien vairāk nelielo un mazo pilsētu parādās to Eiropas pilsētu sarakstā, kuras piedāvā saprātīgu ekonomiskās attīstības potenciālu nākotnē. Digitalizācijas un digitālās ekonomikas sniegtās iespējas var sniegt labas izredzes šādām pilsētām, jo digitāli savienotā pasaulē un dematerializētā ekonomikā priekšroka var tikt dota vietām, kuras piedāvā labāku dzīves kvalitāti. Tiek minēts, ka šī tendence pieaugs pēc COVID-19 krīzes, jo statistikas dati liecina, ka COVID-19 izplatību, pirmkārt, veicināja iedzīvotāju blīvums pilsētās.

Minētais atspoguļo NextGen Microcities projekta nozīmību, kas sniedz atbalstu divām Latvijas mazajām pilsētām, pārejot digitalizācijas laikmetā, un palīdz tām piesaistīt digitālās jomas ekspertus un ĀTI. Galvenā projekta daļa ir ĀTI stratēģijas izstrāde, kas nav savrups pasākums, bet kuram ir jābūt saistītam ar esošajiem un nākotnes pilsētas aktīviem, tajā skaitā informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomas ekspertu bāzes izveidi.

Jauna Ventspils ĀTI stratēģija

2020. gada februārī tika publicēta stratēģija Ziemeļvalstu ĀTI piesaistei Ventspilī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā. Šis dokuments aicina ārvalstu investorus no Ziemeļvalstīm kļūt par būtisku Ventspils ekosistēmas daļu un ieguldīt daudzfunkcionālas sabiedrības izveidē, kas nepieciešama Ventspils IKT sektora attīstībai atbilstoši tās esošajai un nākotnē plānotajai infrastruktūrai.

Stratēģiju izstrādājusi mērķa grupa, kurā ietilpst galvenās ieinteresētās puses no pilsētas IKT ekosistēmas, tajā skaitā, protams, pašvaldības, un tā balstīta uz 190 ar IKT saistītu uzņēmumu no Apvienotās Karalistes, Zviedrijas, Krievijas un, protams, Latvijas standartveida apsekojumu.

2012.-2013. gadā Ventspils izstrādāja IKT nozares attīstības stratēģiju un rīcības plānu 2014.-2020. gadam, saskaņā ar kuru Ventspils vēlas kļūt par labāko vietu izglītībai, dzīvošanai un darbam IKT nozarē. 2017. gadā Ventspils tika apstiprināta kā viena no 15 Eiropas pilsētām dalībai Eiropas Komisijas iniciatīvā "Digitālo pilsētu izaicinājums" ("Digital Cities Challenge"), kurā sadarbībā ar Eiropas Komisijas ekspertiem un citām iniciatīvas dalībpilsētām Ventspils strādāja pie esošās – 2014.-2020. gada – nozares stratēģijas pilnveides. Dalību iniciatīvā uzsākot, Ventspils tika identificēta kā pilsēta, kas ir digitālās pārveides procesā.

Ventspils par tās stratēģisko mērķa sektoru izvēlējās gudras digitālās infrastruktūras attīstību: plānotais 5 līdz 10 gadu mērķis ir izveidot inteligēntas rūpniecības reģionu, kuru izvēlas vietējie, valsts un starptautiskie cilvēkresursu un finanšu investori, kā arī piesaistīt darbaspēku. Šim mērķim pilsēta ir ieguldījusi ātra interneta, optisko kabeļu, bezmaksas biroja telpu un kopstrādes telpas izveidē IKT uzņēmumiem, kā arī jaunizveidotajā Zinātnes un inovāciju centrā, kas kalpos par stabilu pamatu IKT kopienai.

NextGen Microcities projekts šai infrastruktūrai piešķirs jaunas iezīmes: telpas, kur testēt digitālās ražošanas tehnoloģijas, ambiciozu izglītības tehnoloģiju (EdTech) programmu skolēniem un profesionāli izstrādātu IKT esošā darbaspēka pārkvalificēšanai un prasmju pilnveidei, karjeras konsultāciju izstrādi un tiešsaistes portālu, ar kura palīdzību piesaistīt IKT jomas talantus no ārvalstīm, kā arī vairākas

citas inovācijas, kas paredzētas, lai padarītu IKT ekosistēmu spēcīgāku un enerģiskāku. Papildus tam 2021. gadā sākas jaunais Eiropas fondu plānošanas periods, kas var sniegt jaunas iespējas IKT uzņēmumiem, jo daudzas no nākamā plānošanas perioda prioritāšu jomām ir saistītas ar digitalizāciju.

Tāpat pastāv daži apdraudējumi ekosistēmas attīstībai saskaņā ar plānoto: sarežģīta, dažkārt neparedzama valsts nodokļu sistēma, salīdzinoši stingri ierobežojumi attiecībā uz uzturēšanās atļauju nokārtošanu, iedzīvotāju skaita samazināšanās un skaidri definētas vietējās politikas trūkums, kas mudinātu jaunuzņēmumus uzsākt darbību pilsētā. Visi šie jautājumi būs jārisina tuvākajā nākotnē.

Iepriekš minētais uzņēmējdarbības pētījums palīdzēja identificēt sešas daudzsološas IKT jomas, kuras var veicināt ĀTI piesaisti:

- Publiskie pakalpojumi. Redzamākais piemērs – Ventspils IKT pilotprojektu programma, kurā uzņēmumiem ir iespēja izstrādāt, testēt un/vai ieviest IKT risinājumus Ventspilī, izmantojot Ventspili par testa platformu. Piedaloties programmā, ir iespēja pretendēt uz līdzfinansējumu.
- Kosmosa tehnoloģijas. Šī gadsimta pirmās desmitgades vidū Ventspils iesaistījās iniciatīvās, kas saistītas ar kosmosa tehnoloģiju attīstību, t.sk. arī izveidojot kosmosa tehnoloģiju klasteri. Tāpat būtisks spēlētājs – Ventspils Augstskola – pārvalda Ventspils Starptautisko radioastronomijas centru (VSRC), kas izpelnījies starptautisku ievērību.
- Izglītības tehnoloģijas (EdTech). NextGen Microcities projekta ietvaros pilsēta realizē dažādus pilotrisinājumus izglītības tehnoloģiju jomā.
- Virtuālā realitāte. Kaut arī Ventspilī šī joma vēl nav pilnībā izpētīta, NextGen projekta ietvaros Ventspils Tehnikumā tiks izveidota virtuālās realitātes klase.
- Ierīces un komponentes. Tā kā Ventspilī jau darbojas vairāki augsta līmeņa eksporta uzņēmumi, it īpaši elektronisko komponentu un šķidro kristālu displeju (LCD) ražošanas jomā, nozare ir apliecinājusi savas spējas attīstīties Ventspilī.
- Spēļu izstrāde. Pēdējos gados vērojamas iestrādnes, t.sk. Ventspils ir aktīva Latvijas Spēļu asociācijas biedre un 2019. gadā Ventspilī darbu uzsācis jau pasaules ievērību guvis spēļu tastatūru ražotājs.

Ventspils ir ideālā pozīcijā, lai kļūtu par digitalizētu pilsētu; tā piedāvā izcilu infrastruktūru, vēl nav izmantots viss pieejamais finansējums un pilsētu var izmantot kā testa platformu, kas atrodas salīdzinoši tuvu citiem lielākajiem IT centriem. NextGen projekts un gaidāmais mārketinga plāns, kas reklamēs Ventspili kā ĀTI piemērotu galamērķi, palīdzēs veidot kopienu un piesaistīs jaunus uzņēmumus, ar kuru palīdzību pilsēta var aizpildīt brīvās nepieciešamo ekspertu bāzes vietas.

*- https://www.ey.com/en_gl/attractiveness